

قوانین اساسی کشورهای جهان

رابرت ال مدکس

ترجمه سید مقدار توایی

مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی

تهران - ۱۳۸۵

این اثر ترجمه‌ای است از:

Maddex, Robert L., *Constitutions of the World*, Routledge, 1996, xxi & 338 p., ISBN 0-415-16436-2

فهرستکتابسی پیش از انتشار (فیفا)

مَدکس، رابرت، ۱۹۴۲-م
قوانین اساسی کشورهای جهان / رابرت ال. مدکس؛ ترجمه مقداد
ترابی. — تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش، ۱۳۸۴.
سی و دو: ۵۷۶ ص.

ISBN: 964-8200-06-8

Constitutions of the world

عنوان اصلی:
فهرستکتابسی بر اساس اطلاعات فیفا.
والزنامه.

۱. حقوق اساسی. ۲. حقوق اساسی — تاریخ. الف. ترابی، مقداد، ۱۳۶۱ -
مترجم. ب. مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش. ج. عنوان.
۳۴۲ ۴۳۱۶۵/م۳۶۹
۱۳۸۴

۸۴-۲۰۵۸۰

کتابخانه ملی ایران

ناشر:
عنوان:
تألیف:
ترجمه:
نوبت و تاریخ چاپ:
شمارگان:
شابک:
امور فنی و اجرا:
چاپ و صحافی:
حق چاپ محفوظ است.

مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش
قوانین اساسی کشورهای جهان
رابرت ال مدکس
سید مقداد ترابی
اول، ۱۳۸۵
۱۰۰۰ نسخه
۹۶۴-۸۲۰۰-۰۶-۸
احمد قاسمی فینی
فقیه ۳۳۱۱۴۸۱۹

تهران - کریم خان زند - خیابان سنایی - خیابان نهم - کوچه گیلان - پلاک ۱۱، کد پستی: ۱۵۸۵۷۴۳۱۱۱

صدور پستی: ۱۵۸۷۵/۴۵۳۹ تلفن: ۸۸۸۱۱۵۸۱ شماره: ۸۸۸۱۱۵۸۰ Email: info@sdil.org

سخن ناشر

یکی از بارزترین وجوه اشتراک نظامهای ملی متکثر و متنوع، وجود قانون اساسی در هر کشور است. قانون اساسی از یکسو حد و مرز آزادی افراد را در بررسی عملکرد نهادهای قدرت، و از سوی دیگر حدود اعمال قوای عمومی را در برخورد با حوزه حقوق فردی ترسیم می‌کند. با این برداشت هیچ جامعه کشوری یا دولت - کشوری نمی‌توان یافت که فاقد قانون اساسی باشد.^۱

اهمیت قانون اساسی در هر کشور در این واقعیت نهفته است که قانون اساسی به عنوان میثاق ملی به خودی خود تبلور موجودیت و نحوه اعمال حق تعیین سرنوشت مردم می‌باشد. قانون اساسی که جامع اساسی‌ترین قواعد و اصول حاکم در هر جامعه است روابط سیاسی افراد با دولت و نهادهای حاکمه را معین، و کیفیت توزیع و اعمال قدرت را مشخص می‌نماید. قانون اساسی به عنوان قانون برتر و مستقر در تارک هر نظام حقوقی از چنان شأن و مرتبتی برخوردار است که سایر قواعد حقوقی را یارای مقابله با آن نمی‌باشد و حتی شرط اولیه اعتبار آن قواعد عدم مغایرت با قانون اساسی است. وحدت قانون اساسی هر کشور که به وحدت نظام حقوقی آن باز می‌گردد خود تجلی قداست و ثبات این میثاق ملی می‌باشد.

اینکه چرا هر کشور باید دارای قانون اساسی باشد پاسخهایی گوناگون یافته است. ولی همگان اتفاق نظر دارند که «مهار کردن نیروی خارق‌العاده و قهار حکومت و اجبار وی به رعایت حقوق افراد، در طول تاریخ بشر با مشکلات پیچیده و غامض، و غالباً با انقلابها و خونریزیه‌ها توأم بوده، حاصل آن متاعب و مشقتها، قوانین اساسی کشورهای جهانی است.»^۲ بنابراین نباید از مطالعه و بررسی این دستاورد عظیم و میراث گرانبهای جامعه بشری که بیانی نسبتاً واحد، ولی به فراخور هر کشور زبانی متفاوت دارد غافل ماند.

کتاب «قوانین اساسی کشورهای جهان» اثر وزین پروفیسور رابرت ال مدکس که به شرح و بررسی قوانین اساسی هشتاد کشور جهان اختصاص یافته، کوشیده است بدون درگیر شدن با بحثهای فنی و پیچیده، خواننده را به طور مختصر با قانون اساسی کشورهای مورد بحث آشنا

^۱ دکتر ابوالفضل قاضی، بایسته‌های حقوق اساسی، نشر یلدا، ۱۳۷۳، ص ۲۱.

^۲ دکتر جعفر بوشهری، حقوق اساسی، گنج دانش، ۱۳۷۶، دیپاچه.

سازد؛

آب دریا را اگر نتوان کشید هم به قدر تشنگی باید چشید

عطش موجود در مطالعات حقوق اساسی در ایران از یکسو می‌تواند در گسترش دوره‌های کارشناسی ارشد و دکترای حقوق عمومی و حقوق بشر ملاحظه شود و از سوی دیگر می‌تواند ناشی از فقر منابع موجود در این زمینه قلمداد گردد. نویسنده، در این کتاب با انتخاب قوانین اساسی هشتاد کشور تلاش کرده، اثری معرف کل قوانین اساسی موجود عرضه دارد و به عنوان انتخابی برای کتاب توجیه بخشد. وی در مورد هر کشور ابتدا به ارائه اطلاعات عمومی پرداخته و پس از ذکر تاریخچه قانون اساسی آن، به معرفی آن قانون از جنبه‌های شکلی و ماهوی پرداخته است. در مورد هر قانون اساسی، حقوق بنیادین و تقسیم قوا مورد بررسی قرار گرفته و از آئین بازنگری در قانون اساسی سخن به میان آمده است.

آقای سید مقداد ترابی که صرفاً از روی علاقه به مطالعات حقوق اساسی به ترجمه این اثر همت گمارده و تحصیلات تکمیلی خود را در رشته حقوق تجارت بین‌الملل تعقیب کرده است با ارائه ترجمه‌ای سلیس و روان از کتاب قوانین اساسی کشورهای جهان، خدمتی قابل تقدیر به جامعه دانشگاهی کشور کرده و در راستای روزآمد کردن اثر پاورقی‌هایی به اثر افزوده و تغییرات قوانین اساسی کشورها تا سال ۲۰۰۵ را نیز در کتاب منعکس نموده است.

گرچه هدف این کتاب نشان دادن وجوه اشتراک و افتراق قوانین اساسی هشتاد کشور جهان است ولی ضمن اجتناب از قضاوت ارزشی نسبت به قانون اساسی هر کشور، باید توجه داشت که شناخت عمیق و دقیق قانون اساسی هر کشور به صرف توجه به منطوق مواد قانون اساسی آن امکان‌پذیر نیست و این امر مستلزم بررسی و مطالعه تحلیلی «سیاق» آن قانون در نظام حقوقی کشور ذیربط است که رویه قضایی و بسیاری از دیگر قوانین تکمیلی را نیز در کنار خود دارد. امید است کتاب «قوانین اساسی کشورهای جهان» به عنوان مدخل و زمینه‌ای برای آن مطالعات مورد توجه جامعه حقوقی کشور قرار گیرد.

فهرست مطالب

هفت		سمخن ناشر
نه		فهرست مطالب
یازده		پیشگفتار
پانزده		مقدمه
بیست و هشت		قوانین اساسی در یک نگاه

۱۲۹		ایرلند	۱		آرژانتین
۱۳۶		ایسلند	۹		آفریقای جنوبی
۱۴۲		برزیل	۱۷		آلمان
۱۵۰		بریتانیا	۲۷		اتریش
۱۶۰		بلژیک	۳۴		اتیوپی
۱۶۷		بلغارستان	۴۰		اردن
۱۷۳		بنگلادش	۴۶		اسپانیا
۱۷۹		پاکستان	۵۴		استرالیا
۱۸۶		پاناما	۶۲		اسرائیل
۱۹۲		پرتغال	۶۹		اسلواکی
۲۰۰		پرو	۷۶		اکوادور
۲۰۷		تایلند	۸۳		الجزایر
۲۱۴		تایوان	۹۰		اندونزی
۲۲۱		ترکیه	۹۶		اوگاندا
۲۲۹		جمهوری چک	۱۰۳		ایالات متحده آمریکا
۲۳۶		چین	۱۱۵		ایتالیا
۲۴۳		دانمارک	۱۲۳		ایران

۴۰۸	کوبا	۲۴۹	روسیه
۴۱۴	کویت	۲۵۸	رومانی
۴۲۱	لبنان	۲۶۴	زامبیا
۴۲۶	لهستان	۲۷۱	زلاند نو
۴۳۴	لیبریا	۲۷۸	زیمبابوه
۴۴۰	لیبی	۲۸۴	ژاپن
۴۴۵	مالزی	۲۹۱	سنگاپور
۴۵۱	مجارستان	۲۹۶	سوئد
۴۵۹	مصر	۳۰۳	سوئیس
۴۶۷	مکزیک	۳۱۰	سوریه
۴۷۵	موزامبیک	۳۱۷	شیلی
۴۸۲	موناکو	۳۲۵	عراق
۴۸۷	نیپال	۳۳۱	عربستان سعودی
۴۹۳	نروژ	۳۳۶	غنا
۴۹۹	نیجریه	۳۴۳	فرانسه
۵۰۶	نیکاراگوا	۳۵۱	فنلاند
۵۱۳	ونزوئلا	۳۵۷	فیلیپین
۵۲۰	ویتنام	۳۶۴	کامبوج
۵۲۷	هائیتی	۳۷۱	کانادا
۵۳۴	هلند	۳۸۰	کره جنوبی
۵۴۱	هندوراس	۳۸۷	کره شمالی
۵۴۷	هندوستان	۳۹۵	کلمبیا
۵۵۴	یونان	۴۰۲	کنیا
۵۶۵	واژه‌نامه		

پیشگفتار

ارسطو در کتاب سیاست می‌گوید: «بهترین نوع حکومت، حکومتی است که تحت آن هر فرد بتواند به بهترین شیوه فعالیت نماید و به خوشی زندگی کند». از نظر او تنها این افراد به ائودایمونیا^۱ یعنی به درجه‌ای از تعالی که از هر لذتی به تنهایی مطلوب‌تر است، خواهند رسید. امروزه ملل جهان انواع گوناگونی از حکومتها را پدید آورده‌اند که غالباً بر پایه یک قانون اساسی نوشته یا مبنی بر سنت برپا شده است. آرمانهایی که به وفور و صراحت در این قوانین ذکر شده است، چنان که ارسطو (۳۸۴ - ۳۲۲ پیش از میلاد) هم مطمئناً تأیید می‌کرد، بیانگر اهداف هستند نه دستاوردها - اهدافی که در کشورها و در زمانهای مختلف به درجات متفاوتی تحقق یافته‌اند.

کتاب حاضر به قوانین اساسی هشتاد کشور جهان و تاریخچه‌ای از هریک می‌پردازد. کشورها بر اساس اهمیت و درجه تأثیرگذاری‌شان برگزیده شده‌اند و در این مسیر سعی شده است تا از هر گوشه‌ای از جهان نمونه‌ای انتخاب شود که معروف کل باشد. همچنین به کشورهایی که گمان می‌رفت غالب خوانندگان علاقه‌مند باشند تا از قوانین اساسی آنها بیشتر بدانند، توجه بیشتری شده است.

عربستان سعودی، گذشته از اهمیت بین‌المللی آن، به دلیل موقعیت منحصر به فردی که برای مطالعه وضعیت حکومتی در مرحله پیش از تأسیس قانون اساسی فراهم می‌کند، انتخاب شده است. اتیوپی هم اگرچه در مرحله گذار است، اما در سالهای اخیر مرکز توجه بین‌المللی بوده و به علت تلاش برای ایجاد حکومتی دستورگرا^۲ پس از یک دوره حکومت تک‌حزبی، شایسته گزینش می‌نماید. از سوی دیگر در کشورهایی نظیر افغانستان و سومالی، وضعیت سیاسی آن اندازه پایدار نیست که بتوان تصویری قطعی از یک قانون اساسی را ترسیم نمود. به علاوه در اوکراین و بعضی دیگر از کشورهای مهم عضو اتحاد شوروی سابق، بحث درباره قانون اساسی جدید همچنان در جریان است. به منظور رعایت تناسب در حجم از گنجانیدن قوانین اساسی

^۱ Eudaimonia

^۲ Constitutional government

کشورهایی که ممکن است برخی پرداختن به آنها را ضروری بدانند، صرفنظر شد. بسیاری از قوانین اساسی که به آنها پرداخته نشده، شایسته بررسی و مقایسه است، اما برای اضافه کردن آنها باید جلد دومی بر این کتاب افزود.

کتاب بر اساس نام کشورها و به ترتیب الفبایی تنظیم شده است. مدخل مربوط به هر کشور با معرفی مختصری از آن کشور آغاز می‌شود که شامل اطلاعاتی در رابطه با موقعیت جغرافیایی، وسعت، پایتخت، جمعیت و وضعیت کلی اقتصادی آن است. سپس تاریخ آن کشور با تأکید بر جنبه‌های حقوقی و تحولات حقوق اساسی آن به طور اجمالی مورد بررسی قرار گرفته است. همچنین به عنوان پیش‌زمینه، در مورد اقوام بومی و سازوکارهای اولیه سیاسی و اجتماعی کشور اطلاعاتی ارائه شده است تا نشان داده شود که از دید تاریخی، ساختارهای حکومتی نشأت گرفته از اروپای غربی و ایالات متحده منحصر به فرد نیست و می‌توان آنها را با شیوه‌هایی که مردمان کهن در جای جای جهان برای تمشیت امور خود ابداع کرده‌اند، مقایسه نمود.

آنگاه، به قانون اساسی جاری کشور و در برخی موارد استثنائی به قانون اساسی در حال تعلیق آن پرداخته شده و درباره موضوعات جالب توجه توضیحاتی ارائه شده است. گزارش قانون اساسی هر کشور با دیدی ساختاری یا کارکردی مرتب شده است: ابتدا به مقدمه قانون اساسی یا سایر مطالبی که نقش آن را ایفا می‌کند پرداخته شده است؛ سپس به ترتیب، فصول یا اصول مربوط به حقوق بنیادین، ساختار حکومت، که معمولاً به سه قوه مجریه، مقننه و قضائیه تقسیم شده است - و در پایان، نحوه بازنگری در قانون اساسی مورد توجه قرار می‌گیرد. برای تسهیل بررسی تطبیقی، هر قسمت تحت عنوانی جداگانه آمده است و به علاوه هر مدخل مختصری مقایسه‌هایی با دیگر کشورها و نیز توصیفی از رویه عملی اجرای قواعد حقوق اساسی می‌باشد.

در صورتیکه رفتار یک حکومت به نحو قابل توجهی با قواعد حقوق اساسی آن کشور اختلاف داشته باشد، به این تضاد اشاره شده است. در پایان باید خاطر نشان کرد که توصیف یک قانون اساسی همانند ترسیم تصویری است که صرفاً بیانگر وضعیت موجود در زمانی مشخص است؛ در حالی که هر لحظه در سرتاسر جهان، چه به صورت رسمی و چه به صورت غیررسمی، قوانین اساسی و سنتهای دستوری در معرض تغییراتی است که نهایتاً منجر به دگرگونی تصویر موجود می‌شود.

شمول این کتاب بر قوانین اساسی کشورهای متعدد مانع از بررسی فراگیر تک تک آنهاست. علاقه‌مندان به جزئیات و متن کامل قوانین اساسی را به منابع دست اول ارجاع می‌دهیم. در فراهم آوردن این کتاب غالباً از ترجمه انگلیسی اسناد استفاده شده است. بعضی از این ترجمه‌ها و نیز بعضی کلمات خارجی، مثل کلمه شریعت (shari'a) به معنی حقوق اسلامی، امروزه دیگر کاملاً متداول و معمول هستند. برای رفع ابهام از مطالب ترجمه شده و یکسان‌سازی رسم الخط

لازم دیده شد که مطالب ترجمه شده مورد ویرایش مختصری قرار گیرند. اغلب منابع مورد استفاده این کتاب بطور مستقیم توسط دولتهای مربوط فراهم شده است. همچنین از منابع دست اول موجود در کتابخانه کنگره، مرکز حقوق ملی دانشگاه جرج واشنگتن و مؤسسه حقوق بین الملل که همگی در شهر واشنگتن قرار دارند و نیز از کتابخانه سازمان ملل متحد در نیویورک استفاده شده است.^۲

^۲ در این قسمت یک بند از متن اصلی که حاوی سپاسگزاری مؤلف از همکارانش در فراهم آوردن کتاب حاضر بود، حذف شده است. [مترجم]